

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Vuile was of voetwassing?

Kampen-Noord, internet en pers

'Hoe goed, hoe heerlijk als broeders bijeen wonen!' Met die juichkreet begint een van Davids bedevaartsliederen. Heerlijk als je elkaar in het huis van de HEER vinden mag en er samen psalmen mag zingen. Weinig kerkleden zullen niet weten dat de gemeente te Kampen-Noord in twee delen gescheurd is. Kerkelijke verdeeldheid op z'n ergst: als broers en zusters, Psalm 133 ten spijt, niet ter plaatse samen in één huis kunnen wonen.

E.A. de Boer ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - E.A. de Boer</i>	
Vuile was of voetwassing?	477
<i>Meditatief - R.J. Vreugdenhil</i>	
De agenda van Gods zoon	480
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i>	
Sprekende in de stijl van Jezus	481
<i>Achtergronden - B. Kamphuis</i>	
De glorie van God en de toekomst van de wereld	483
<i>Opvoeding en onderwijs - J.J. Baas</i>	
De gereformeerde school: een geschenk of een optie?	487
<i>Lied van de week - J. Smelik</i>	
Christus in het graf geborgen	492
<i>Boekbespreking - E.A. de Boer</i>	
Het dikke boek en het dunne schijfje	493
<i>Boekbespreking - H. Veldman</i>	
Temidden van zoveel beroering en beleving	494
<i>Uit de kerken, Persbericht</i>	

Schade en schande

Je kunt erop wachten: straks komt de kwestie Kampen-Noord op het Journaal of in de een of andere talkshow. Op dinsdagmorgen 21 maart wreef ik mijn ogen uit. Extra toen ik opnieuw berichtgeving over de kwestie over straat zag gaan. Via de regiokrant *de Stentor* komt nieuws naar buiten, terecht kritisch getoonzet in het *Nederlands Dagblad*. Het internet heeft de rol van de pamfletten en brochures van vroeger overgenomen. Welke middelen zijn geoorloofd in een geestelijk conflict? Om die vraag draait dit artikel. Als mensen niet door kerkelijke schade wijs worden, zal kerkelijke schande er misschien toe brengen in de spiegel te kijken? Of zie je altijd de schande bij de ander?

Noodkreten

Na de uitspraak van de synode te Amersfoort schreef ik een artikel in ons blad: 'Knielen hoort voor Kampen-Noord'. Er is gebeden in de kerken! We voelen ons betrokken bij de gemeente die verscheurd is - als ernstige huwelijksmoeiten van een grote zus. Extra betrokken

nu het om Kampen gaat, de plaats waar onze Theologische Universiteit gevestigd is. Waar onze dominees van morgen hun vormingsjaren beleven. Dat drijft mij nog steeds. Ik beperkte mij tot een globale weergave van de uitspraak van onze synode. Omdat ik geen partij kan en wil kiezen. Wie ben ik om documentatie van een strijd van jaren te ontleiden en beoordelen? Daar hebben we toch de weg van kerkelijke rechtspraak voor? Ook dit artikel is niet ten gunste van de een of andere kant. Ik heb geen ander belang dan het welzijn van een zusterkerk. Het gaat mij om de fundamentele zaak: welke middelen zijn geoorloofd om recht te zoeken in de kerken? Wanneer wordt recht zoeken tot eigen recht handhaven?

welke middelen zijn geoorloofd om recht te zoeken in de kerken?

Na verschijning van m'n artikel kreeg ik van sommige gemeenteleden van het Ichthus-deel een brief. Met noodkreten: 'ik vind het zo erg wat ze onze dominee aandoen'. En: 'hoe kan de synode nu zo'n uitspraak doen?' Ook: 'Leest u bijgaande stukken maar eens.' Ook ik voel me betrokken bij wat met een collega gebeurt. En hoopte op een gebaar van bereidheid van beide kanten elkaar in navolging van Christus niet de oren, maar de voeten te wassen.

Helaas, dat bleef uit. Hoe weet ik dat? Omdat zo'n blij bericht ongetwijfeld de kerken in was gestuurd. Maar integendeel, andere berichten zwermen door de pers. Ik begin mij te schamen voor het gebruik van de mooie namen in de strijd: Eudokia - welbehagen Gods! Ichthus - vis, symbool van de namen van Jezus Christus, Zoon van God, Verlosser! Ik schrijf dus verder: Kampen-Noord 1 en 2.

Ratificatie en revisie

Hoe hebben beide deelgemeenten gereageerd op de synode-uitspraak? De berichtgeving aan de kerken ontleen ik aan de informatie van gemeente 2. Zij meldt dat zij een 'onvoorwaardelijk en open gesprek' met het andere deel heeft gezocht. Ik citeer: 'Wij meenden dat we daarmee ook recht deden aan de lijn van de synode. Wij zouden elkaar immers weer als broeders en zusters moeten willen zoeken.' De andere partij eiste echter 'dat we eerst de synodebesluiten zonder meer zouden aanvaarden en ons eerst onderwierpen aan het door de synode aan hem verleende kerkenraadsgezag over ons'.

Of deze weergave van de reactie van Kampen-Noord 1 klopt of niet laat ik in het midden. Ik heb daar geen informatie over. Voor het doel van mijn artikel kan ik rustig uitgaan van deze weergave. Dan denk ik: een naast elkaar bestaan van de twee delen is op zich gedurende een zekere tijd te accepteren. Ik begrijp dat Kampen-Noord 2 zich de 'underdog' voelt. Zij

is het kleinere deel, zij heeft het kerkgebouw opgegeven, het gaat om de predikant die zij als de hare beschouwt. Bovendien heeft Kampen-Noord 1 haar positie in het kerkverband behouden. De synode heeft het appèl van gemeentedeel 2 op onderdelen toegestemd, maar in de hoofdzaak niet.

Hoe reageerde de kerkenraad van Kampen-Noord 2 op de synode-uitspraak? Stap 1: hij besloot revisie aan te vragen bij de synode van 2008. Ik ga er nu even niet op die stap in. Wel op het feit dat de kerkenraad besloot op weg naar revisie een lijvige verantwoording aan alle zusters toe te zenden. Dat is stap 2. Op zich is het niet verkeerd de kerken te informeren: je kunt dat als een broederlijke en vertrouwelijke weg beschouwen. Maar wat de kerkenraad expliciet doet is: de zusterkerken vragen de uitspraken van Amersfoort niet te ratificeren. Wie dat wel doet rekent daarmee met Kampen-Noord 2 af. Als je wel ratificeert, spreek je daarmee blijkbaar uit dat zij niet meer tot het kerkverband behoort. Ik begrijp die consequentie niet, maar laat het liggen.

Algehele mobilisatie?

Wat aan alle kerkenraden is toegezonden is de 'verantwoording van het besluit tot revisie-verzoek'. Mijn vraag is: waarom moeten de plaatselijke kerken daar nu verantwoording van krijgen? De zaak komt toch vanzelf op de volgende synode? Op het eerste gezicht lijkt het fair: eerlijk verklaren waarom men zich niet bij de uitspraak van de kerken kan neerleggen. Toch lijkt er meer achter te zitten.

Het komt mij voor dat een verschil gemaakt wordt tussen de synode als 'hoogste rechterlijke instantie' (juister: laatste appèl-instantie) en als vergadering van de kerken. Men tracht nu de afzonderlijke kerken te mobiliseren. Maar dit gebeurt zonder ervoor te pleiten dat plaatselijke kerken via classis en twee particuliere synoden een bijzondere synode bijeenroepen. Waartoe dan wel? Om de kerken te mobiliseren ten gunste van Kampen-Noord 2? Ik kom nu toch terug op het punt: dat gemeentedeel vraagt revisie aan bij de volgende synode. Tot dan toe zal deze strijd dus - publiek - voortduren, als men niet snel een houding van en handreiking tot vreedzaam naast elkaar leven vindt. Het komt mij voor dat op deze wijze het kerkverband werkelijk opgebroken wordt, en wel door Kampen-Noord 2. En dat terwijl men aan de kerken schrijft: ontzeg ons alstublieft de plaats in het kerkverband niet.

Kerkelijk recht

De weg van kerkelijke rechtspraak is in zijn geheel doorgelopen. Kampen-Noord 2 schrijft zelf: 'De hoogste rechterlijke instantie van het kerkverband ... heeft zich uitgesproken in de kwestie Kampen-Noord. Gewoonlijk is dat het eind van alle tegenspraak in de appèlgang ...' Waarvan acte. Van revisie is bovendien niet

meer te verwachten dan herziening van het oordeel op concrete punten. Maar er is meer. Er zijn in de loop van de tijd toch ook allerlei commissies aan het werk geweest! En daarin worden niet 'hen die in de gemeente niet in tel zijn' benoemd (1 Kor. 6:4), maar mensen met een staat van dienst en met wijsheid. Hebben die dan allemaal in de kern gedwaald? Dat was toch ook dienst van het kerkverband? Had die dienst geen plaats in de hele rechtsgang? Hoe kan men de kerken vragen de gemeente Kampen-Noord 2 als deel van het kerkverband te blijven beschouwen, als de rechtsgang van die kerken niet als een geheel beschouwd wordt? En niet tenminste op onderdelen als recht erkend wordt? Wanneer buigt men het hoofd om eigen aandeel in de schuld te onderzoeken en te belijden?

Vleselijke wapens

Mijn grootste moeite ligt bij stap 3: Kampen-Noord 2 heeft een website waarop alles wat aan de kerken is toegestuurd ook gepubliceerd is. Ik acht die stap zo ernstig dat het mij ertoe heeft gedrongen de zaak publiek aan te kaarten. Want alles, plus de correspondentie van de beide kerkenraden, wordt op het internet te grabbel gegooid. Nota bene, kerkelijke correspondentie wordt publiek gemaakt. En dat lijkt mij een volstrekt verwerpelijk middel. Een ongeestelijk middel: internet als wapen in de strijd. Wat heeft het publiek ermee te maken wat tussen twee kerkenraden, aan elkaar geadresseerd, geschreven wordt? Niets. Men kan zeggen: ja, maar wij geven bericht van beide kanten. Door brieven te plaatsen, ook van 'Eudokia-zijde', wordt de ander eerlijk aan het woord gelaten. Maar het doel van zulke publicatie is: het ongelijk van de andere kant zo scherp mogelijk te laten zien. Door al in dit stadium te publiceren dat een schorsing voorbereid wordt. Ik weet, dat is een ernstig middel. Maar we hebben toch beloofd ons aan de kerkelijke tucht te onderwerpen, zeker wij ambtsdragers? Dan is het een vleselijk middel om stappen publiek te maken, terwijl het nog in het stadium van kerkelijke correspondentie is. Er zijn andere manieren om informatie te laten uitlekken. Ook kerkblaadjes zijn, helaas, een publiek medium. Een kerkenraad moet dat altijd beseffen en vertrouwelijke informatie niet zo publiek maken. Beide delen van Kampen-Noord hebben postvakken om de eigen gemeente te informeren. Publicatie op een website lijkt mij uit de boze.

En: voor wie zijn al die publicaties op het web bedoeld? Niet voor de kerkenraden die te hulp geroepen worden alleen, want die hebben al brieven gekregen. Maar voor de kerkleden. Zodat zoveel mogelijk mensen in het geweer komen en druk kunnen uitoefenen. Door de zaak zo publiek te maken, ook voor het seculiere publiek, wordt kerkelijke moeite op straat gegooid. Alsof ieder maar rechter in de zaak moet zijn. Kerkelijke ellende is erg genoeg om

ons diep over te schamen. Als alles in de publiciteit wordt gebracht wordt de naam van de kerk en de naam van Jezus Christus nog meer schade aangedaan.

Recht zoeken

De apostel Paulus schrijft, de heilige Geest spreekt: 'Hoe durft u onderlinge rechtsgeschillen voor ongelovigen te brengen in plaats van voor de gelovigen!' (1 Kor. 6:1) Hoe durft u. 'Is er dan niet één wijs mens onder u die tussen broeders en zusters een uitspraak kan doen?' (vs. 5). Op deze laatste vraag zal Kampen-Noord 2 antwoorden: helaas, nee, want het is gebleken dat die wijsheid, die wijze niet gevonden is. Zelfs bij de synode niet.

De klacht van Kampen-Noord 2 tegen de uitspraak der synode wordt als volgt verwoord: 'ons terugsturen naar een kerkenraad en naar een avondmaalstafel waar wij het recht van de Here zien geschonden vanwege volgehouden publieke zonden'. Met die zware term 'het recht van de Here' wordt bedoeld: de positie en erkenning van de ambtsdragers. Ik denk vaak: als je als ambtsdrager voor je recht denkt te moeten opkomen, tegen het oordeel van zoveel broeders in, moet je oppassen voor eigen gerechtigheid. En: pas op dat je de eigen positie niet te makkelijk met 'het recht van de Here' identificeert.

De apostel Petrus schrijft, de heilige Geest spreekt ook over onrecht lijden. Jezus Christus liet het oordeel over aan Hem die rechtvaardig oordeelt (1 Pet. 2:20-25). 'Dit is uw roeping; ook Christus heeft geleden, en u daarmee een voorbeeld gegeven'. Dat geldt ook voor broeders die menen de rug als ambtsdrager te moeten recht houden. Dat u door God en de gemeente geroepen was valt niet altijd of geheel samen met nog steeds geroepen zijn. Er komt een tijd dat men, hoe verbijsterd ook, het hoofd moet buigen en het ambt moet kunnen loslaten. Tot heil van de kudde.

De goede strijd van het geloof

Mijn dringende verzoek aan de verantwoordelijke ambtsdragers is: wees voorzichtig met wat u bekend maakt. Doe het misbruik van het internet in uw strijd weg. Er zijn genoeg technische middelen om beperkte toegang mogelijk te maken. Broeders, laat zien dat u bezigt bent de strijd van het geloof te strijden. Niet een strijd om recht alleen. Gemeentelieden, bid voor uw kerkenraad dat hij de geestelijke middelen kiest. Dát mag publiek worden. Voor de kerkelijke en seculiere pers.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

De agenda van Gods Zoon

R.J. Vreugdenhil ■

Matteüs 26:1-5

“Toen Jezus deze laatste rede had uitgesproken, zei hij tegen zijn leerlingen: ‘Over twee dagen is het, zoals jullie weten, Pesach. Dan wordt de Mensenzoon uitgeleverd om gekruisigd te worden.’ Toen kwamen de hogepriesters en de oudsten van het volk bijeen in het paleis van de hogepriester, Kajafas. Daar beraamden ze het plan om Jezus door middel van een list gevangen te nemen en hem te doden.”

Je hebt waarschijnlijk ook een agenda of een kalender vol afspraken. Daar kan van alles opstaan. Leuke dingen, noodzakelijke dingen. Naar de fysio, uit eten, op bezoek, een vergadering. Afspraken die je vrijwillig maakte of waar je niet onderuit kwam. Heel veel in ons leven gaat volgens planning.

Maar niet alles... Er staat meestal niet in je agenda wanneer je ziek wordt. Of dat je een aanrijding krijgt. Of dat je bedrijf failliet gaat. Er staat zeker niet in je agenda wanneer je sterft. Dat gebeurt niet volgens planning. Je sterfdatum stel je niet van tevoren vast. Je ziet het soms misschien aankomen, maar je hebt er niet zelf de hand in. Het overkomt je, op Gods tijd.

Jezus had het wel in zijn agenda staan. Hij laat het zien aan zijn leerlingen: over twee dagen is het vrijdag, de vrijdag van het Pesach-feest. Dan is het zover. Dan zal ik gekruisigd worden. Jezus heeft de dag van zijn executie zelf vastgelegd. Ter dood veroordeelden in Amerika wachten soms jaren totdat de dag van hun terechtstelling voor hen wordt bepaald. Jezus zet zelf een kruis in zijn agenda, bij de vrijdag van het feest: ‘sterven op Golgotha’.

Het kruis overkomt Hem dus niet. Het is geen samenloop van omstandigheden waar God uiteindelijk achteraf toch iets goeds uit heeft laten ontstaan. Hij was dit helemaal van plan. In alle rust en weloverwogen schreef Hij het op. In gehoorzaamheid aan de opdracht van Vader. En uit liefde voor de mensen voor wie Hij het zou doen.

Ik geloof dat je dat heel persoonlijk mag maken. Je mag daar je eigen naam bij invullen. Als Gods Zoon mij zijn agenda laat zien, dan staat er op die bewuste vrijdag: ‘sterven op Golgotha voor Rob Vreugdenhil’. Als Hij zijn agenda aan jou laat zien, mag je daar jouw naam lezen. En dan kijkt Hij je aan en zegt tegen je: Ik deed het voor jou. Voordat jij ook maar van iets wist, had Ik jou al in mijn agenda staan! De agenda van Gods Zoon stroomt over van liefde.

***

Toen kwamen de hogepriesters en de oudsten van het volk bijeen. Een ad hoc-vergadering met één onderwerp op de agenda: ‘de kwestie Jezus’. Het lijkt alsof zij hun eigen agenda volgen. Ze beramen plannen, bespreken voorstellen en amendementen. Ze bekijken de kalender en prikken een datum. Alsof zij erover te beslissen hebben.

Maar Matteüs laat zien wat er feitelijk aan de hand is. Er is maar één agenda die hier gevolgd wordt, de agenda van Gods Zoon. Hij zegt dat het over twee dagen zijn tijd is en dán komen alle hoge heren van Israël bij elkaar. Op hun tafel lag de vergader-agenda, opgesteld door Kajafas. Maar zonder dat ze het zelf beseffen, voeren ze uit wat in Gods agenda staat.

Ze denken heel veel macht te hebben. Ze voeren hun plannen uit en niemand houdt hen tegen. Maar ze kunnen niet anders dan doen wat Gods Zoon heeft opgeschreven. De agenda van Gods Zoon is sterker dan alle menselijke plannen.

***

Ook vandaag volgt Gods Zoon zijn agenda. Een boekrol die aan beide kanten beschreven is en met zeven zegels was verzegeld. Een agenda vol macht en vol liefde. Een agenda waarin heel de wereldgeschiedenis is opgenomen en waarin mijn naam geschreven staat. Dat geeft vertrouwen om te leven en mijn eigen agenda af te werken. God is getrouw, zijn plannen falen niet. Zijn agenda wordt gevolgd, tot op de laatste Dag!

Ds. Rob Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk te Lelystad

Spreken in de stijl van Jezus

wandelen met God

Het is niet goed wat fundamentalistische moslims deden.

Maar wel frappant dat ze zo in actie kwamen, toch?

Ze laten Mohammed niet beledigen.

Daar kunnen we een voorbeeld aan nemen, wordt ons voorgehouden.

B. Luiten ■

Ingedut?

De ergste storm is inmiddels gaan liggen. Maar de ravage liegt er niet om, en de dreiging is er nog volop. Geen grappen met Mohammed! In onze ruimdenkende samenleving is daarover de verontwaardiging alom, want waar blijft zo de vrijheid van meningsuiting? Hier zijn we veel gewend immers, zelfs dat bijv. een Theo van Gogh voor de hekken van het paleis de kroonprins stond te beledigen. En dat vervolgens commerciële omroepen daarvan beeld en geluid uitzonden, in eindeloze herhalingen. Zoiets moet je in Saoedi-Arabië eens proberen, daar denken ze toch iets anders over het vrije woord.

Toch lijkt het erop, dat het westen z'n knopen telt. Zulke uitbarstingen van geweld kan onze net opkrabbende economie niet gebruiken. Mensen, kijk uit. Dit kan ons anders veel geld kosten. Dus passen we ons aan.

Kijk, dat heeft dus wel degelijk effect. Het loont om te protesteren, kennelijk.

Wat doen christenen eigenlijk? Die vraag was te verwachten. Waarom trekken wij onze mond niet wat verder open als de godslasteringen over ons heen gaan? We zijn het gewoon gaan vinden, heb ik gelezen. Waarom geen christelijke verontwaardiging, massaal, zoals die moslims hun bezieling tonen, dagen achter elkaar? We zijn in slaap gesukkeld, wist iemand. Ja, is dat zo?

Geen geweld

Stel, je zit in een restaurant. Je hebt een gezellig etentje met gelovige vrienden. Maar gaandeweg hoor je, dat een tafeltje verder grove taal wordt gebruikt. Het gaat ook over Jezus. Je hoort een gore mop over Hem.

Wat doe je dan? Die vraag is niet zo eenvoudig te beantwoorden.

Maar zou je kiezen voor het fundamentalistische scenario van geweld? In dat geval zou je kunnen opstaan met z'n allen, het tafeltje van de burens beetpakken en dat omkeren met eten en al. Deed Jezus ook, in de tempel weliswaar,

maar toch.

Of zou je het bij woorden laten, maar wel je boosheid laten blijken? Geïrriteerd, beledigd reageren? Misschien wel terugschelden? Ik denk dat we hierop het antwoord wel weten. Dit is onze stijl niet. Waarom niet? *Omdat dit niet de stijl van Jezus is.*

De meest grove beledigingen heeft Hij recht in zijn gezicht gekregen. Daarop reageerde Hij niet eens. 'Hij leed en dreigde niet', schrijft Petrus (1 Ptr. 2:23). Niemand zal daarbij op de gedachte zijn gekomen, dat Jezus het niet meer hoorde, of dat Hij er intussen wel aan gewend was geraakt. Nee, het was zijn stijl niet, en het is jullie stijl ook niet, voegt Petrus eraan toe. Waarom niet? Waarom heeft Jezus Zich niet laten gelden? Daarop zijn meerdere antwoorden te geven. Bijv. dat het zijn taak niet was om Zichzelf te redden. Maar leerzaam in dit verband is vooral wat Hij zei tegen Pontius Pilatus, op diens vraag of Hij doof was voor alle valse beschuldigingen. 'Mijn koningschap hoort niet bij deze wereld. Als mijn koningschap bij deze wereld hoorde, zouden mijn dienaren wel gevochten hebben om te voorkomen dat ik aan de Joden werd uitgeleverd. Maar mijn koninkrijk is niet van hier' (Joh. 18:36). Dat is het. *Onze Koning is hemels.* Hij strijdt niet met aardse wapens. Daarom zullen wij op die manier zijn rijk niet bevorderen.

Jezus had er zelfs geen behoefte aan. Legers genoeg in hemel en op aarde, maar ze hoeven Hem op zo'n manier niet te helpen. Zijn zwaard is het Woord, scherp en tweesnijdend. Dat geeft Hij ons te hanteren (Ef. 6:17). Dan komt het juist op *zelfbeheersing* aan, voor ons een vrucht van de Geest van Jezus (Gal. 5:23). Dus ook niet de beledigde christen uithangen, of zo. Niet kwaad worden. Want zo laat het Woord van God zich niet hanteren. Wat dan, in zo'n situatie in dat restaurant? In het beste geval zou je kunnen informeren of ze weten over wie ze het hebben, maar dan wel vriendelijk, niet uit de hoogte, niet verwijtend. Met de oprechte bedoeling iets voor die spotters te betekenen. Gesteld dat ze aanspreekbaar

zijn, niet al te dronken. Laat dan het Woord zijn werk doen, niet meer en niet minder.

Geen wraak

Een andere gedachte die het overwegen waard is, vinden we in Romeinen 12. Daar wordt in vers 9 tot 21 nogal breed uitgemeten, dat we onszelf niet zullen wreken. Onze vervolgers zullen we zegenen, niet vervloeken (14). We zullen geen kwaad met kwaad vergelden (17). Neem geen wraak, laat God uw wreker zijn (19). Als uw vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem dan te drinken (20). Overwin het kwade door het goede (21).

Daar staat dus steeds een andere reactie, dan we uit onszelf zouden bedenken. Van vergelding zal geen sprake kunnen zijn, hoe we ook willen reageren. Dus ook niet van krachtsvertoon, van dreiging of iets dergelijks.

Zo zullen we zelfs niet denken. Moet je daarvoor eerst een superheilige zijn, om dat te kunnen? Nee, het geloof van een kind volstaat.

Paulus heeft net uitgejubeld wat een rijke God wij hebben, hoe onuitputtelijk zijn genade over ons is (Rom. 11:33-36). Wat God ons geeft, gaat hoger en dieper dan een mens kan bevatten, en het is altijd méér, oneindig veel méér dan een mens je kan afpakken of je kan aandoen.

‘Zegen je vervolgers’ komt daaruit voort: je bent oneindig veel rijker dan zij, gedraag je dan ook zo, deel er van uit. Op ieder moment en op elke plaats zul je van God meer ontvangen dan een mens je kan afnemen.

Dit wordt geschreven aan christenen, die in een ruwe en vijandige wereld heel wat spot en laster over zich heen zouden krijgen. Ook gevloek en uitdagende taal over God. Denk niet in termen van oordeel, wraak en vergelding! Waarom niet? Omdat dat de stijl van Jezus niet is. Eens zal Hij de hele wereld oordelen, jazer, maar tijdens zijn leven op aarde kon Hij ook zeggen ‘Ik ben immers niet gekomen om de wereld te oordelen, maar om de wereld te redden’ (Joh. 12:47). Dat was toen zo, het was nog niet de tijd voor het oordeel, er was ruimte voor behoud. Waaruit we leren, dat we niet op het oordeel vooruit moeten lopen. De wraak is aan God, op zijn wijze en op zijn tijd. Tot die dag zullen we vijanden zegenen en proberen te redden. Daarom vergelden we geen kwaad met kwaad, en ondernemen we ook geen acties die daarop lijken.

Geen haat

In het verlengde daarvan: wij zullen niet haten. Opvallend in de fundamentalistische reacties was de royale portie haat, die naar buiten kwam. Niet alleen door die spotprenten, maar al gevoed door de jaren heen. Haat die nog eens werd aangewakkerd door sommige van hun eigen overheden. In blinde woede werden vernielingen aangericht aan alles wat westers is, ook zijn daar doden bij gevallen. Om bang

van te worden. Want we weten, dat deze zelfde haat dichtbij is, in groepen en cellen van gezworen strijders.

Het is haat die wil verdelgen. Gruwelijke slachtpartijen komen daaruit voort. Zo komen gelovigen op voor hun godsdienst, die vreemd is aan iedere vorm van genade. En juist daarin is het christendom zo uniek: heb uw vijanden lief!

Dat is het moeilijkste wat er is. En toch is dit de gezindheid, *de bezieling in Jezus*, waaraan zijn Geest je deel geeft. Juist als je de moeite hiervan voelt, om diegene lief te hebben van wie je een afkeer hebt, ontdek je iets van de diepe drijfveer van Jezus, die voor zijn vijanden uit de hemel kwam en stierf voor wie Hem verwensden.

Zo werd Hij ons leven.

Zo geeft Hij ons hoe we mogen zijn.

Dan zullen we nooit iemand naar de hel wenssen. Dat zullen we niet zeggen en niet denken, integendeel, altijd zullen we blijven kijken met ogen die zoeken te behouden en spreken vanuit een hart dat bewogen is met zoveel vreemding.

Vanuit Jezus, door zijn Geest, worden we zo.

Dat brengt met zich mee, dat je in moeilijke en vijandige situaties toch zult proberen iets te zeggen tot het behoud van mensen. Je omkeren is niet zo moeilijk, actie voeren ook niet. Het persoonlijk gesprek is dat vaak wel.

Geen slaap

Om al deze redenen vind ik de genoemde reacties, als zouden christenen ingedut zijn, te snel en vooral te kortzichtig.

Gods rijk kun je niet meten aan aardse actie. Het werkt in stilte, als een zuurdeeg. Het groeit als zaad in de akker. Jezus schreeuwde niet op straat (Jes. 42:1-4), Hij maakte er geen vertoning van. Toch drong zijn Woord overal door. Hij zag de mensen aan en keerde zich niet af, maar bleef hen zoeken.

Op die manier weet ik, dat er ook vandaag heel veel gebeurt. Christenen willen bewust in de samenleving staan, wat er ook gebeurt of wordt gezegd. Hoeveel pijn hun dat ook doet. *Dat is bepaald niet de weg van de minste weerstand.* Ze schreeuwen niet, ze roepen geen moord en brand, maar ze zijn er en ze proberen het Woord te spreken op zijn tijd. Dat haalt niet de krant, maar het bereikt wel mensen.

Dat is niet te meten met aardse maatstaven, moet je ook niet willen. Dit is vanuit de hemel, en het gaat door tot de jongste dag.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

De glorie van God en de toekomst van de wereld

De nieuwe commentaar op Romeinen

Van Bruggens commentaar op Romeinen is er! Dat verdient inderdaad een uitroepteken. Lang is ernaar uitgekeken. We wisten dat prof. dr. J. van Bruggen al lang intensief met deze brief van Paulus bezig was. Zijn inaugurele oratie (over 'De oorsprong van de kerk te Rome') uit 1967 had er al mee te maken. Zijn rectorale rede uit 1970 'Het raadsel van Romeinen 16' behandelde de lijst van 'groeten' uit de brief. Van de colleges die Van Bruggen nog gaf toen hij actief docent in Kampen was, hoorde je geregeld dat Romeinen aan de orde was. Maar de commentaar op Romeinen liet lang op zich wachten. Eerst behandelde Van Bruggen in 'zijn' reeks CNT3 de evangeliën. We hebben er vijf boeken aan te danken: de commentaren op Mattëus, Marcus en Lucas en de samenvattende boeken over het aardse leven en de leer van onze Heer Jezus Christus (resp. 'Christus op aarde' en 'Het evangelie van de Zoon van God'). Daarna verscheen het Paulus-boek en de commentaar op Galaten. Maar nu hebben we dan toch het boek waar we zo lang op hebben gewacht: de commentaar op Romeinen, Paulus' langste brief. Dat is allereerst een hartelijke felicitatie waard. We zijn God dankbaar dat hij prof. Van Bruggen de gelegenheid heeft gegeven ook dit werk te voltooien.

B. Kamphuis ■

Compendium?

Als systematisch theoloog kijk je met bijzondere interesse uit naar een commentaar op de brief aan de Romeinen. In de geschiedenis van de theologie heeft de brief een enorme rol gespeeld. Augustinus heeft aan het eind van de vierde eeuw zijn overtuiging dat de mens een vrije wil had opgegeven, omdat hij uit Rom. 9 leerde dat wij totaal afhankelijk zijn van Gods genade. Voor Luther ging in de jaren voor 1520 de deur naar het paradijs open toen hij uit Rom. 1:17 leerde dat God ons deel geeft aan zijn gerechtigheid. Karl Barth heeft na de Eerste Wereldoorlog in zijn commentaar op de brief aan de Romeinen zijn overtuiging dat God de Gans Andere is onder woorden gebracht. Steeds weer was dus juist deze brief de aanleiding tot radicale verandering van inzichten, tot vernieuwing van theologie en kerk.

Daarnaast spelen vele passages uit de brief een grote rol in het schriftbewijs in de dogmatiek: Rom. 1 en 2 bij de algemene openbaring, Rom. 3 en 4 bij de rechtvaardiging, Rom. 5 bij de erfzonde, Rom. 6-8 bij de heiliging, Rom. 8 en 9 bij uitverkiezing en volharding, Rom. 9-11 bij de plaats van het volk Israël, Rom. 12 bij de gaven van de Geest, Rom. 13 bij de plaats van de wet, Rom. 14 en 15 bij de kerk als gemeenschap, het slot van Rom. 16 bij de openbaringsgeschiedenis. En dat is nog maar een heel onvolledige opsomming.

Geen wonder dat iemand als Melanchthon, de vriend van Luther, de brief heeft getypeerd als een compendium, een samenvatting van de christelijke leer. Vind je niet bijna alle leerstellige vraagstukken terug in deze brief? Er zijn ook overzichten van de christelijke leer, waarvan de opzet ontleend is aan Romeinen. De meest bekende daarvan is wel de Heidelbergse Catechismus. De drieslag ellende/verlos-

sing/dankbaarheid vertoont een parallel met Rom. 1-2 (ellende), 3-11 (verlossing), 12-15 (dankbaarheid).

Is het juist om Romeinen als een soort kleine dogmatiek te zien? Van Bruggen gaat heel genuanceerd met deze vraag om (p. 12v.). Enerzijds kun je de brief geen samenvattend overzicht van de leer noemen. De christenen in Rome waren al bekend met de christelijke leer

vraag is wel of het theocentrische en het christologische niet meer met elkaar verbonden zouden moeten worden

en Paulus hoeft dat niet allemaal te herhalen. Hij hoeft hen alleen maar aan te sporen bij het ontvangen onderwijs te blijven (Rom. 16:17). Anderzijds wijdt Paulus toch wel heel breed uit over elk onderwerp dat hij aansnijdt. Hij schrijft aan een hem onbekende gemeente, daarom moet hij explicieter zijn dan hij gewend is, om misverstand te voorkomen. Hij presenteert het evangelie dat hij verkondigt als een samenhangend geheel.

Christenen tussen stad en synagoge

Toch legt Van Bruggen er de nadruk op dat Paulus schrijft aan een concrete gemeente. De apostel heeft een specifiek thema dat veel te maken heeft met de positie van de geadresseerden. Van Bruggen voert sterke argumenten aan om de gemeente te Rome te zien als een gemeente die (in ieder geval grotendeels) bestaat uit heiden-christenen. Paulus schrijft hun niet omdat er bijzondere spanningen in de gemeente bestaan: de brief heeft geen polemisch karakter (anders dan bijvoorbeeld de brief aan de Galaten). Maar deze gemeente moet wel haar positie bepalen tussen enerzijds de stad waar ze wonen, de hoofdstad van het Romeinse wereldrijk, en anderzijds de grote, oude joodse synagoge. Daar in de synagoge wordt de Schepper vereerd. Maar hun stad, het centrum van de moderne wereld, is vol afgoden en praktijken die niet bij de Schepper passen. Tegelijk leven er allerlei hoge idealen van vrede en gerechtigheid. De christenen uit de heidenen dienen dezelfde God als de synagoge doet. Hoe moeten zij zich dan daartoe verhouden? Hoe moeten zij de toekomst van het volk Israël zien? Maar hoe moeten zij bovendien hun positie profileren binnen de cultuur van hun stad? Zo moeten deze heidenen, die via Christus tot Israëls God terugkeren, hun identiteit vinden, tussen stad en synagoge.

In dat kader typeert Van Bruggen de inhoud van de brief als 'De glorie van God en de toekomst van de wereld' (p. 15). Christus ontsluit voor deze jonge christenen door zijn verzoening en door het geloof de toegang tot de glorie

van God. Opvallend in deze omschrijving is dat Van Bruggen het evangelie van Jezus Christus als zodanig niet het centrale onderwerp van de brief vindt. Het evangelie krijgt wel regelmatig de aandacht, maar het "blijft middel tot een ander doel: de terugkeer tot de gehoorzaamheid aan de Schepper!" (p. 14). Dankzij de verzoening door Jezus krijgen wij vrede met God en mogen wij delen in zijn luister (Rom. 5:2). De idealen van vrede en gerechtigheid zullen vervuld worden. Niet als de Pax Romana, de Romeinse vrede, en de daarbij behorende gerechtigheid, maar als de gerechtigheid van God (Rom. 1:17) en de vrede bij God (Rom. 5:1).

Theocentrisch

Deze omschrijving van de inhoud van de brief is na eerdere publicaties van Van Bruggen niet onverwacht, maar blijft toch opvallend. Vergelijken met de sterk christocentrische lezing van de brief door iemand als Karl Barth (maar ook bij Luther), verschuift bij Van Bruggen het accent. Hij leest Romeinen theocentrisch. Dat geeft hem bijvoorbeeld de ruimte om recht te doen aan Rom. 1:18-23, over de kennis van God uit zijn schepping. Waar bij Barth en bij de exegeten die Barth volgen deze kenbaarheid van God ontkend wordt, ter wille van een kennis van God die alleen in Christus geschonken wordt, schrijft Van Bruggen uitdrukkelijk "over een werkelijke bekendmaking van Gods kracht en goddelijkheid aan alle mensen door middel van zijn zichtbare werken in de schepping" (p. 253). Weliswaar onderdrukken de mensen deze kennis op schuldige wijze, maar juist dat zij daarin niet te verontschuldigen zijn, laat zien dat God werkelijk openbaar is in zijn schepping.

Naar mijn indruk (een eerste indruk van iemand die geen exegeet is, na een slechts gedeeltelijke bestudering van deze commentaar), slaagt Van Bruggen er in om via de plaatsbepaling van de geadresseerden (tussen stad en synagoge) recht te doen aan de strekking van de brief. Mijn vraag is wel of in de omschrijving van de inhoud van de brief het theocentrische en het christologische niet meer met elkaar verbonden zouden moeten worden. Van Bruggen heeft gelijk dat het evangelie van Christus gericht wordt op de glorie van God. Maar die glorie komt toch alleen tot zijn recht in Jezus Christus. Of de brief nu eindigt met Rom. 16:24 of met Rom. 16:25-27 (zie over die problematiek p. 213v. en 239v.), in beide gevallen eindigt ze met de naam van Jezus Christus, dezelfde naam waarmee ze ook begonnen is. Door Jezus Christus ontvangt God, de Schepper, alle lof. Door Jezus Christus heeft de wereld toekomst. Als dat is wat Paulus zeggen wil, dan zou de inhoud van de brief misschien het beste omschreven kunnen worden als 'De glorie van God en de toekomst van de wereld door Jezus Christus'.

Bondig en helder

Ooit heeft Calvijn 'brevitas et claritas', bondigheid en helderheid, gesteld als ideaal voor de uitleg van de Schriften. Van Bruggen is wat dat betreft een voortreffelijke leerling van Calvijn. Waar b.v. S. Greijdanus in de Bottenburg-commentaar een kleine 700 bladzijden nodig had, weet Van Bruggen het binnen de 300 te houden. Verschil is natuurlijk wel dat Greijdanus op allerlei details uit het Grieks kon en moest ingaan, terwijl de bedoeling van deze nieuwe commentaar is dat ook niet-theologen en niet-classici er gebruik van kunnen maken. Bij gelegenheid verwijst ook Van Bruggen naar de grondtekst, maar hij doet dat zo min mogelijk en steeds kort. Er blijkt, zoals niet anders verwacht kon worden bij deze auteur, wel een grondige bestudering achter te liggen, maar de lezer wordt er niet mee vermoeid. Dat betekent wel dat andere commentaren noodzakelijk blijven voor wie dieper op details wil ingaan. Maar even afgezien van dit verschil, Van Bruggen is een meester van de korte formulering en de treffende typering. De hoofdlijnen van het betoog van Paulus worden steeds duidelijk getrokken en verbonden met het geheel van de brief en de situatie van de geadresseerden. Dat maakt deze commentaar heel geschikt om te gebruiken bij bijbelstudie in de gemeente. Je verdrinkt niet in details, maar kunt steeds het geheel in het oog houden.

De helderheid wordt verder nog gediend door duidelijke samenvattingen en conclusies. Zo eindigt de behandeling van Rom. 1:1-17 met een korte terugblik (p. 38), die niet alleen herhaling biedt, maar tegelijk helder de betekenis van deze inleiding van de brief voor het lezen van het geheel onder woorden brengt. Rom. 1:18-8:39 wordt daarna ingeleid met een kort stuk (p. 39v.), waarin de structuur van dit gedeelte prachtig wordt verhelderd: het gaat hier om de diepte van het evangelie op wereldniveau.

Aan het slot van het boek zijn nog een achttal excursen opgenomen. Daarin gaat Van Bruggen in discussie met andere uitleggers en komt ook de geschiedenis van de uitleg op onderdelen ter sprake. De commentaar wordt zodoende ontlast van een voortdurende bespreking van andere visies. De excursen blinken weer uit door duidelijke vraagstellingen en heldere conclusies. Hierboven maakte ik daar al gebruik van bij de weergave van Van Bruggens visie op de kennis van God uit de schepping.

Goudmijn

Zeker voor een systematisch theoloog vormt een deel van deze excursen een goudmijn. Ze gaan over centrale kwesties als Gods gerechtigheid (Rom. 1:17), de algemene openbaring (Rom. 1:18-23,32), de erfzonde (Rom. 5:12) en de strijd met de zonde (Rom. 7). Tegelijk zijn het geen dogmatische excursen: Van Bruggen

blijft steeds exegeet. Dat is heel goed te zien bij Rom. 5:12. Paulus zegt daar: "Door één mens is de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood, en zo is de dood voor ieder mens gekomen, want ieder mens heeft gezondigd" (NBV). Deze tekst is van groot belang geweest bij de ontwikkeling van de leer van de erfzonde. Van Bruggen bestrijdt de exegese die in het slot van het vers ('want ieder mens heeft gezondigd') een verbinding ziet met de persoon van Adam, alsof het zou gaan over ons zondigen in Adam. In de loop van de dogma-geschiedenis is de tekst volgens hem ten onrecht opgevoerd in de discussie rond het onderwerp erfschuld. Ze kan alleen op een bepaalde wijze functioneren in de discussie over het onderwerp erfzonde. Overigens verwijst Van Bruggen naar een andere commentaar, die stelt dat Rom. 5:12 de leer van de erfzonde niet bewijst, maar ook niet tegensprekt, en dat Rom. 5:19 ("Zoals door de ongehoorzaamheid van één mens alle mensen zondaars werden ...") in de richting van die leer wijst. Het gaat mij nu niet om de exegese van dit vers, of om de dogmatische terminologie (die nog niet zo eenduidig is; in de *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek* bijvoorbeeld geeft W.H. Velema een kritische behandeling van onderscheidingen als erfschuld, erfsmet en erfzonde; J. Hoek deed dat al eerder in *Zonde: opstand tegen de genade*), maar om de wijze van behandeling. Enerzijds kiest Van Bruggen in de exegese duidelijk stelling, anderzijds maakt hij duidelijk dat daarmee dogmatisch niet het laatste woord is gesproken. Hij laat ruimte voor systematisch theologische verwerking en daarmee tegelijk voor echte samenwerking tussen exegese en systematische theologie.

Romeinen 7

Omdat ik voor een college over de heiliging Romeinen 7 wilde bespreken, heb ik de excurs daarover speciaal bestudeerd. Wat Van Bruggen daar schrijft, heeft mij ook in de dogmatiek verder geholpen. De vraag is: valt de strijd tussen de wet van God en de zonde buiten de tijd van de Geest? Van Bruggen laat zien dat van oude tijden af door vrijwel alle uitleggers hier de beschrijving is gezien van een worsteling die door de Geest voor de gelovigen wel in een nieuw stadium is gekomen, maar die toch nog niet achter de rug is. Maar in de vorige eeuw heeft deze uitleg snel terrein verloren. Nu wordt Rom. 7 uit het leven van de christen weggeëxegetiseerd. Het 'ik' in bijvoorbeeld Rom. 7:18 ("Ik wil het goede wel, maar het goede doen kan ik niet") is dan een retorisch ik: het gaat eigenlijk om de mensheid buiten Christus. Volgens Van Bruggen zijn de argumenten voor de klassieke exegese van Rom. 7 echter doorslaggevend. Hij laat zien dat als Paulus de ik-vorm gebruikt, het steeds over hemzelf gaat. Bovendien gebruikt Paulus hier de tegenwoordige tijd: hij schrijft maar niet over zijn verle-

den onder de wet, maar over zijn heden als christen. Eigenlijk is Rom. 7:25b doorslaggevend: “Met mijn verstand onderwerp ik mij aan de wet van God, maar door mijn natuur onderwerp ik mij aan de wet van de zonde”. Dat staat helemaal aan het eind van het hoofdstuk, nog na de dankzegging aan God voor de verlossing door Jezus Christus. Door die dankzegging wordt de slotconclusie kennelijk niet opgeheven. Wat God doet enerzijds, en hoe het met Paulus gesteld is anderzijds blijft naast elkaar staan. Er zijn dan ook vele voorstanders van de nieuwere uitleg die vers 25b schrappen als een oude glosse (toevoeging). Een van hen zegt: ‘deze glosse heeft de lezers eeuwen en eeuwen op het verkeerde spoor gezet van een christelijke uitleg!’ - een ‘christelijke uitleg’, namelijk dat het hier over Paulus als christen zou gaan. Van Bruggen zegt daarover: “Nu is er in de hele teksttraditie geen enkel spoor voor de gedachte dat 7,25b niet zou behoren tot de oorspronkelijke tekst. Het pleit dan ook niet voor de nieuwere exegese dat velen haar alleen kunnen handhaven ten koste van een onderdeel van de overgeleverde tekst!” (p. 259).

maar de strijd met de zonde wordt nu wel anders gevoerd

Terwijl hij dus uitdrukkelijk kiest voor de klassieke exegese op dit punt, doet Van Bruggen toch op een verrassende wijze zijn winst met de nieuwere uitleg. Hij zegt daarvan: die “kan de gevoeligheid doen toenemen voor het feit dat Romeinen 7 niet *rechtstreeks* het leven van de christen beschrijft, maar dat dit hoofdstuk allereerst laat zien hoe de wet haar bedoelde effect mist omdat de bereidheid om naar de wet te leven wordt tegengewerkt door de zonde die in ons woont”. Daarbij benadrukt hij de continuïteit in het leven van Paulus. Ook onder de wet leefde deze als een gelovig kind van de HEER. Na de bekering tot Christus is de zonde niet opeens verdwenen. Maar de strijd met de zonde wordt nu wel anders gevoerd: “in het licht van de rechtvaardiging door het geloof en de bijstand van de Geest van Christus Jezus” (p. 260). Zo verbindt Van Bruggen zijn visie op het adres van de brief (christenen tussen stad en synagoge) met de uitleg van Romeinen 7. Hij maakt duidelijk dat Romeinen 7 niet het enige is wat je over een christen kunt zeggen, terwijl het tegelijk een diepe waarheid blijft voor ons allemaal. Hij snijdt perfectionisme af, maar ook een genadeloos pessimisme. Paulus heeft een beter toekomstperspectief dan onder de wet. Wij delen dat perspectief met hem: “God zij gedankt, door Jezus Christus, onze Heer”.

Deze excurs over Romeinen 7 heeft mij wezenlijk verder geholpen. Aan de ene kant zet Van Bruggen de discussie, die ook onder ons gevoerd is, in een breed verband: een eeuwenoude exegese die door een plotseling opko-

mende nieuwe uitleg bijna helemaal verdrongen is. Aan de andere kant voert hij doorslaggevende argumenten aan voor de klassieke exegese, zonder de winst van de nieuwe weg te gooien. Romeinen 7 komt daarbij prachtig op zijn plaats te staan tussen Romeinen 6 (de beslissende wending in de opstanding van Christus, waarin wij mogen delen) en Romeinen 8 (het leven door de kracht van de Geest van Christus).

Conclusie

Ooit werd in Kampen gefluisterd: ‘als Van Bruggens commentaar op Romeinen verschijnt, dan zullen we nog eens wat beleven’. Vele traditionele bewijsplaatsen voor de gereformeerde leer zouden van hun kracht beroofd worden. In feite zou de hele boel op z’n kop gezet worden.

Ook al betrof die fluistering mijn vak in de eerste plaats, ik heb mij daar nooit zo ongerust over gemaakt. Daarvoor kende ik Van Bruggen te goed als een man die van harte de gereformeerde belijdenis was toegedaan. Toch was ik wel erg benieuwd naar die commentaar. Van Bruggen is immers nooit voorspelbaar.

In beide opzichten heeft het nu verschenen boek ruimschoots aan mijn verwachtingen voldaan. Enerzijds is het een echt gereformeerde commentaar, geschreven vanuit het geloof aan de eenheid en het gezag van de Schrift, met respect voor de gereformeerde leer. Anderzijds staat het boek vol verrassingen, die ons ook in de systematische theologie nog handenvol werk zullen geven. In beide opzichten biedt het boek het beste wat je van een commentaar verwachten mag. Kortom, niet alleen collega Van Bruggen, maar wij allemaal, als gereformeerde theologen en kerkleden, zijn met dit boek te feliciteren.

Prof. dr. B. Kamphuis is hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Universiteit te Kampen

Naar aanleiding van: J. van Bruggen, *Romeinen. Christenen tussen stad en synagoge* (Commentaar op het Nieuwe Testament. Derde Serie), Kampen: Kok, 2006, prijs: € 29,90

De gereformeerde school: een geschenk of een optie?

In deze tijd van het jaar bepalen veel ouders naar welke (vervolg)school hun kind zal gaan. Ouders van kleuters hebben zich georiënteerd, datzelfde geldt voor de ouders van tieners, die met de CITO uitslag van hun kind op zak, op zoek zijn naar de juiste school voor hun kind. De laatste zoektocht is door het ontstaan van de vele brede scholengemeenschappen wel wat eenvoudiger geworden.

Voor de meeste gereformeerde ouders was het in het verleden een uitgemaakte zaak: natuurlijk gaat je kind naar de gereformeerde school. Afstand speelde daarbij meestal nauwelijks een rol. Het was een min of meer vanzelfsprekende keuze. Misschien wel zo uit gewoonte dat over de principiële kant nauwelijks meer nagedacht werd. Een enkeling stuurde zijn kinderen naar de gereformeerde school om opmerkingen of scheve gezichten van broeders en zusters uit de buurt te voorkomen.

J.J. Baas ■

De tijden zijn veranderd. Bij een groeiend aantal ouders lijkt het gereformeerde onderwijs nauwelijks een optie te zijn. Voor de basisschool valt dat in de regel nog wel mee, als de school maar niet te ver weg is. Maar bij keuze voor het voortgezet onderwijs is er in sommige plaatsen sprake van dat complete groepen acht niet meer van de gereformeerde basisschool doorstromen naar een vervolgschool met dezelfde identiteit.

Dit artikel beoogt niet een gedegen analyse van de achtergronden daarvoor te geven. Het wil ouders de motieven voor de keuze van gereformeerd onderwijs nog eens aanreiken. Anderzijds zal er ook aandacht zijn voor de verantwoordelijkheden die deze motieven voor de school betekenen.

Goed gevoel

Veel mensen laten zich bij hun keuzes tegenwoordig leiden door hun al dan niet goede gevoel ergens over. Als je met argumenten probeert te discussiëren over de keuzes die iemand heeft gemaakt, eindigt menig gesprek, als mensen klem komen te zitten, met de woorden: Ik heb daar een goed gevoel over, of ik heb daar geen goed gevoel over. En dat betekent meestal met andere woorden: einde discussie.

Maar als we ons door ons gevoel laten leiden, kan dat een wispelturige richtingaanwijzer zijn.

Doordringen tot je kern.

Hoe stel je net zo lang waarom-vragen tot je bij je eigen motieven kunt komen?

Een voorbeeld

Stel: Ik heb ervoor gekozen om mijn kind naar het PC-onderwijs in je eigen woonplaats te laten gaan.

Waarom maakte ik die keus? Ik vind de gereformeerde basisschool te ver weg.

Waarom vind ik het te ver? Mijn kind moet veel te vroeg de deur uit. Is lang van huis. Het verkeer is zo gevaarlijk. En de PC-school hier is ook een goede school.

Ik zou bij elke zin een waarom kunnen plaatsen. Ik kies er een (vanwege de ruimte).

Waarom vind ik het ver? Er kunnen onderweg ongelukken gebeuren.

Waarom ben ik bang voor ongelukken? Het verkeer is tegenwoordig zo druk.

Waarom ben ik daar bang voor? Er gebeuren wel eens ongelukken met schoolbussen.

Waarom vertrouw ik daarbij niet op Gods bescherming? Hij kan mijn kind toch bewaren of het nu dichtbij is of ver weg. Enz.

Door op al die punten zo door te vragen kom je bij de kern van jezelf als je tenminste de eerlijke antwoorden durft te geven. Je zou dit met je echtgenoot kunnen doen of een goede vriend.

Vandaag ben ik blij en heb ik een heel ander gevoel dan morgen als ik in een wat somberder bui ben. Met je gevoel kun je ook je geweten sussen.

Het is veel stabielier om te leren denken en handelen vanuit een visie. Dat geeft je leven een veel helderder richting. Je visie is in feite het antwoord dat je kunt geven op de vraag: Waarom is dat op aarde? In het kader van het artikel zou je de vraag kunnen stellen: wat is mijn visie op mijn kind? Waarom heeft de Here God zijn kind aan mijn zorg toevertrouwd? En als je naar de school kijkt: Waarom is de gereformeerde school er? Misschien een goed moment om even dit artikel naast je neer te leggen en serieus over deze vragen na te denken? Daarna kun je het antwoord meenemen bij het lezen van het vervolg van dit artikel.

Bibelebonse?

Wat maakt een school tot gereformeerde school? Waarom zou je gereformeerd onderwijs kiezen voor je kind? Dat is niet zoals bij het liedje van de biblebonse berg. Daar wonen biblebonse kinderen en die biblebonse kin-

gereformeerde scholen zijn geen biblebonse scholen

deren eten biblebonse pap, met de biblebonse lepel uit de biblebonse nap. Vertaald naar het gereformeerde onderwijs: op de gereformeerde school werken gereformeerde leerkrachten met gereformeerde kinderen van gereformeerde ouders in een gebouw met gereformeerd op de gevel aan de gereformeerde leer. Als dat een school gereformeerd zou maken zou het maar een armetierige zaak zijn. Het zegt slechts iets over de buitenkant. Gereformeerde scholen zijn geen biblebonse scholen. Bij gereformeerd onderwijs moet het gaan om de inhoud.

Ontstaan

De gereformeerde scholen zijn een door de overheid erkende eigen richting naast o.a. het openbare, roomse en protestants christelijke onderwijs. Wat maakt die scholen dan tot een apart erkende richting?

Dat heeft alles te maken met de eigenheid van die scholen. Voor een groot deel zit hem dat in de ontstaansgeschiedenis. Na de tweede wereldoorlog zijn de meeste scholen ontstaan. Waarom hebben ouders die scholen opgericht? Was het uit angst? Was het een uitsluitend naar binnen gekeerde actie? Er zijn mensen die dit nu wel zo uitleggen.

Toch lag het iets anders. In ons land bestaat de vrijheid van onderwijs en daarmee de mogelijkheid van bijzonder onderwijs. Ouders met een bepaalde opvatting mogen bij voldoende kinde-

ren een school oprichten naar hun opvoedingsideeën. En die school wordt dan door de overheid bekostigd. Een geweldig mooi geschenk. In 1944 ontstonden de vrijgemaakte kerken. Inhoudelijk ging het daarbij met name over de visie op de kinderdoop en het gevolg daarvan: Hoe kijk je tegen kinderen aan? Mag je ervan uitgaan dat kinderen uit gelovige ouders kinderen van Gods verbond zijn? Of moet je maar afwachten of Gods beloften door Hem bij de doop gedaan echt zijn, totdat het tegendeel blijkt?

Uitgaan van de ene of de andere gedachte maakt nogal verschil voor de omgang met de kinderen. Of het wordt onderwijs dat uitgaat van de onzekerheid of je kind wel Gods kind is. Dan krijgt je kind regelmatig te horen: Doe maar goed je best om een kind van de HERE te worden.

De gereformeerde school mag juist uitgaan van de zekerheid van Gods beloften. De hele sfeer op school zal daarnaar zijn. Dat klinkt dan in de praktijk zo: je bent rijk, je bent een kind van God, je hebt van Hem rijke beloften gekregen. Geloof die beloften en leef eruit!

De oprichting van gereformeerde scholen was noodzakelijk geworden om de opvoeding thuis en op school op een lijn te krijgen.

Uniek

Wat een unieke mogelijkheden heeft de Here God ons in Nederland gegeven in het gereformeerde onderwijs. Maar ook: wat een verantwoordelijkheid voor de mensen die dat onderwijs verzorgen.

Als je het zicht op die unieke kansen kwijt bent, als je het gereformeerde onderwijs niet meer als een geschenk van God ziet, is het voor te stellen dat je op je gevoel andere keuzes gaat maken. Het gereformeerde onderwijs mag je zien als een geschenk van God om je te helpen je doopbeloften in te vullen.

Er gebeurt geen ding 'bij toeval'. Dan mag je er ook op vertrouwen dat de Here God alles doet meewerken voor hen die Hem liefhebben. Dat geldt ook voor dit cadeau van Hem aan jou. Op heel de wereld is de Nederlandse mogelijkheid van gereformeerd, gesubsidieerd onderwijs een uniek gegeven. En dan laat je zo'n van God gekregen kans toch niet onbenut? Dat klinkt dan als: Sorry Here God, hebt U niets beters te bieden?

Voorbeeld in het basisonderwijs

Voor kinderen van de basisschool geldt dat ze door de ontwikkelingsfase waar ze in die periode in verkeren zich geen voorstelling kunnen maken van abstracte zaken. Dat betekent dat zij zich ook geen voorstelling kunnen maken van God. (Tussen haakjes: Je zou de vraag kunnen stellen of jij dat als volwassenene inmiddels wel kunt. Wat voor Godsbeeld heb jij? Hoe kom je daar eigenlijk aan?) De basis voor het Godsbeeld van een mens wordt voor

een zeer belangrijk deel gelegd voor het tiende levensjaar. Je kind vormt zich dat beeld door concrete voorstellingen van mensen uit hun omgeving. Je kind vormt zich dat beeld van God door zijn opvoeders: vader, moeder, meester, juf, dominee. Zij vullen God in door hun manier van doen.

Het beeld van God kunnen opvoeders vooral afleiden uit het Woord van God. Hoe openbaart Hij zich daar?

Een groot deel van de dag staat je kind onder de beïnvloeding van andere opvoeders dan jijzelf: de leerkrachten van de school. En hun invloed is groot. Wat juf of meester zegt, dat is zo. Al zeg jij als ouder dat het anders is.

Jij als ouder bepaalt door de schoolkeuze van je kind voor een belangrijk deel wie die andere opvoeders zijn, die zo'n grote invloed op je kinderen mogen hebben. Jouw kinderen zijn kostbaar materiaal. Je hebt ze van God te leen gekregen. Je hebt bij de doop een dure eed gezworen. God wil je daarbij helpen door zijn Geest. Daarvoor schonk hij bijvoorbeeld het gereformeerde onderwijs. Dan ben je toch uit op de kansen die Hij je daarmee biedt voor het nakomen van je doopbeloften? Nota bene, je krijgt de kans je kind toe te vertrouwen aan gereformeerde leerkrachten. Mensen die, als het goed is, in jouw lijn denken en handelen over God en zijn liefde. Die de opvoeding zo ook in de school zullen voortzetten. Dan kies je daar toch zeker voor? Het gereformeerde onderwijs biedt jou die unieke mogelijkheid.

Voorbeelden in het VO

De docenten van het middelbaar onderwijs zijn voor hun leerlingen nog steeds belangrijk als voorbeeldfiguren. De jongeren, die dan inmiddels onder de categorie pubers vallen, kijken heel kritisch naar hun opvoeders, dus ook naar de docenten. Die kunnen volledig voor ze afbranden, of ze worden geadopteerd. Dat heeft veel te maken met de echtheid waarmee die opvoeder overkomt. De pubers schoppen tegen je aan omdat ze vooral jouw mening over de dingen willen horen over zaken waar zij mee rondlopen. Ze willen hun gedachten daaraan toetsen. In dat geval zou ik toch ook heel graag willen weten, wie is die man of vrouw die mijn kind daarin de weg wijst en hen daarin voorleeft? Is het iemand die vanuit dezelfde geloofsbasis denkt en handelt? Op de gereformeerde school mag je dat verwachten en de leerkracht daarop aanspreken.

Peergroup

Dit woord staat voor de leefgroep waarin je kind opgroeit. Vanaf zijn twaalfde tot rond zijn zestiende levensjaar heeft die groep een grote invloed op je kind. Je kind wil dan niet uit de toon vallen, maar er juist bijhoren. Niet hetzelfde shirt als iedereen aanhebben, maar het

moet in de groep ook net weer niet te opvallend zijn.

Je hoort bij de groep als je die merkkleding draagt, of als je muziek van die groep mooi vindt. Je valt voor dezelfde sterren uit de pop of sportwereld.

De invloed van de ouders is dan erg klein geworden. Ze willen het niet zo doen als jij. Jij bent zo'n ouderwetse ouder. Al verwacht je kind nog wel dat jij er bent voor hem of haar. Als ouder kun nauwelijks die peergroup van je kind beïnvloeden. Het zijn de keuzes van je kind. De enige manier waarop je daarop een beetje invloed kunt hebben is via de school waar jij je kind heen stuurt.

Wie kiest de school?

Ik ga er vanuit dat niet het kind, maar jij als ouder bepaalt naar welke (vervolg)school je kind zal gaan. Je kind van twaalf jaar kan daar wel een mening over denken te hebben, en die mening kan je respecteren, door er in elk geval naar te luisteren. Maar jij als ouder bepaalt de keuze. Jij bent de verantwoordelijke voor de opvoeding van je kind en dat is je kind niet zelf. Dat heb je in de kerk beloofd. Jij bent ouder, jij hebt overzicht, jij kunt consequenties overzien. Jouw kind is op die leeftijd nog niet in staat daar een goed inzicht in te hebben. De keuze van een kind blijft vaak steken in gevoelsargumenten. Gezien het bovenstaande wordt jij, als ouder, geacht een verantwoorde keuze te kunnen maken, die past bij je doopbelofte. Het is ook goed bij je beslissing jezelf eerlijk de vraag te stellen: Waarom maak ik deze keuze? Wat motiveert me daarbij nu ten diepste. Die waaromvraag aan jezelf blijven stellen, totdat je alle argumenten bij jezelf helder hebt. (zie kader)

Gebod

De keuze van de school voor je kind is uitermate belangrijk. Het gaat om een aanzienlijke vorm van beïnvloeding van je kind door anderen dan jezelf. Een invloed die je slechts voor een heel klein deel kunt meemaken. Wat merk

een verantwoorde keuze, die past bij je doopbelofte

jij ervan wat de peergroup verwacht en wat de leerkracht uitstraalt? Daarom is het heel belangrijk aan die keuze veel zorg te besteden. In sommige gevallen kan die keuze bemoeilijkt worden door andere omstandigheden: de school van je eerste keuze ligt nogal ver weg en vraagt de nodige tijdsinvestering en daarbij een behoorlijke financiële inspanning.

De indruk bestaat dat men vandaag vindt dat de school verder weg ligt dan zo'n twintig jaar geleden. Zien we meer 'leeuwen en beren' op de weg? Een verantwoorde keuze maak je ook

samen met de Here God. Je legt dat biddend en vragend bij Hem neer. En je mag er vervolgens ook op vertrouwen dat Hij je keuze zal zegenen, als je die met Hem neemt.

De andere kant

In het bovenstaande zijn hoge woorden gesproken en ideale beelden neergezet: de leerkracht als beeldvormer van God en de gereformeerde school als een geschenk van de Vader van je kind om je te helpen bij het nakomen van je gewichtige beloften.

Adeldom verplicht. Dat wil zeggen: bij het gereformeerde onderwijs en de gereformeerde leerkracht liggen de lat behoorlijk hoog. En terecht. Je mag er wat van verwachten.

De leerkracht

Je neemt als gereformeerde leerkracht een zeer verantwoordelijke taak op je. Dat vraagt naast de voorbereiding op kwalitatief goede lessen, je bewust zijn van je taak als beeldvormer van God. De leerkracht op de gereformeerde school zal vooral iemand moeten zijn die dicht bij de HERE leeft. Iemand die Jezus uitstraalt. Een persoon die vol is van de Geest.

een gereformeerde school is een school van de Geest

Hoe zou een leerkracht dat ooit voor elkaar kunnen krijgen? Dat zal niet lukken in eigen kracht. Het hart van die leerkracht zal open moeten (gaan) staan voor het Woord van God. Als een docent zijn taak serieus neemt, zal hij dagelijks ruim de tijd moeten nemen voor zijn persoonlijke omgang met de Here. Je kunt Hem niet uitstralen als je Hem nauwelijks kent. De Geest kan ook pas goed in een leerkracht doorwerken als bijbellezing en gebed een goede en vaste plek in zijn leven innemen. Neem als docent daarom rustig de tijd om je bijbel te lezen en te bidden. Dan zul je steeds meer vol raken van Hem. En de Geest zal er dan voor zorgen dat het doorstralen steeds meer vanzelf gaat.

Het schoolbestuur zal in de gesprekken met de leerkrachten daar het accent op moeten leggen. Hoe straal jij Gods liefde uit? Hoe werk je daaraan? Want dat is immers de kerntaak van de leerkracht in het gereformeerde onderwijs? Hij/zij mag door het werk op school de kinderen dichterbij het beeld van God brengen in alle zaken van het leven.

De school

De hele school zal die sfeer moeten uitademen, zodat de kinderen het kunnen inhalen. Wat zijn de kenmerken van zo'n school? Een gereformeerde school is een school van de Geest. Aan de hand van Galaten 5: 22 lopen we de kenmerken daarvan na.

- Allereerst is het een school waarin liefde het centrale woord is. Uit de liefde van God voor de mensen, in Christus, woont daar liefde voor God, liefde voor de kinderen, de collega's en de ouders.
- Vanuit die liefde zijn ze in de school uit op vrede. Want God schenkt ons immers genade en vrede. Er is daarom een klimaat van vergeving en verzoening. De ene zondaar die de andere zondaar opvoedt.
- De school straalt ook vreugde uit. God is vreugde. Hij heeft immers verlossing geschonken door de mensen eeuwige vreugde aan te bieden. De gereformeerde school is daarom een blijde school. Blijdschap met elkaar en vreugde in God.
- De school is ook een school vol geduld. Men weet in die school dat de Here immers alles vast in handen heeft. Hij heeft de kinderen gemaakt en ook de collega's. Hij weet heel nauwkeurig wat hun mogelijkheden en beperkingen zijn. Daarom kunnen we er geduld mee hebben. Bovendien is het een school die onthaast en ont-strest, omdat men leeft vanuit de overwinning van Christus. Het is volbracht. Waar maak je je dan nog zo druk om?
- De school kenmerkt zich ook door vriendelijkheid. Gods vriendelijk aangezicht, geeft vrolijkheid en licht. Zo mogen de medewerkers van de school ook bekend staan naar allen die de school binnenkomen als vriendelijke mensen. Uw vriendelijkheid zij allen bekend!
- Goedheid is een even zo belangrijk kenmerk van de gereformeerde school. Zoals God goed is voor allen die Hem zoeken, zo komt die goedheid van de school ook naar voren in het uitzijn op redding van het verlorene. Mensen mogen zich daar veilig voelen.
- Trouw kenmerkt het handelen van de school. Men komt de gemaakte afspraken na. Onze God is trouw in al zijn beloften. Zijn Woord keert nooit leeg naar Hem terug. Al kostte het zijn leven: Jezus bleef trouw aan zijn opdracht, aan zijn beloften, al kostte Hem dat zijn leven. Gods trouw mag kenmerkend voor de gereformeerde school zijn. Die trouw merk je in de school ook op door de gedegen manier van werken. Inhoudelijk en didactisch streeft men naar de hoogste kwaliteit van het onderwijs.
- Zachtmoedigheid. Mozes was een zachtmoedig mens. Dat betekent niet dat hij alles maar over zijn kant liet gaan. Jezus was het volmaakte beeld van zachtmoedigheid. Vol van liefde trad Hij mensen tegemoet. "God handelt niet met ons naar onze zonden, maar doet ze zover van ons als het westen is verwijderd van het oosten." (Ps. 103) Die zachtmoedigheid kenmerkt de onderlinge omgang in de gereformeerde school.
- Zelfbeheersing. Jezus schold niet terug als men Hem vernederde. Hij droeg het, omdat Hij wist dat Hij de weg van zijn Vader ging. Meesters en juffrouws zijn vol zelfbeheer-

sing op de gereformeerde school. Ze trainen zich daarin, omdat ze weten dat ze ook zelf uit Gods genadige hand het leven hebben gekregen.

Gebod

‘Hoge pretenties voor de gereformeerde school’, zeg je? Inderdaad, een veel te hoog en veel te idealistisch beeld. Maar wel een prachtig streefbeeld om dagelijks aan te werken. Want zo gaat de school steeds meer de gezindheid van Christus uitstralen. Zo zien de leerlingen steeds meer Gods beeld in de dagelijkse praktijk.

Het werken daaraan vraagt veel gebed. Van ouders voor de school en van de school voor de ouders. Biddend opzien naar Hem, Hij kan het maken. Hij heeft nog nooit een bidder laten staan!

En wie weet, worden de ouders die hun kinderen (nog) niet naar de gereformeerde school sturen zo jaloers, dat ze het gemis voor hun kind snel gaan compenseren.

J.J. Baas is regiodirecteur van de Gereformeerde Schoolvereniging Veluweplus

Tiel - overleden: Op 22 maart is ds. A.P. van Dijk overleden. Aldrick Pieter van Dijk werd geboren op 5 februari 1931 te Groningen. Hij studeerde theologie te Kampen en werd in 1959 predikant te Nieuwleusen. Van 1970 tot aan zijn emeritaat in 1996 was ds. Van Dijk predikant te Tiel en Zaltbommel.

Monster - jubileum: Op 2 april was ds. R. Heida vijftientwintig jaar predikant. Standplaatsen: Valkenburg en Katwijk (1981), Monster (1984)

Kampen - schorsing. Met leedwezen deelt de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk van Kampen-Noord mee, dat hij ds. E. Hoogendoorn met onmiddellijke ingang heeft geschorst van al zijn ambtelijke werkzaamheden voor de periode van drie maanden.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Christus in het graf geborgen

lied van de week

J. Smelik ■

Tekst en melodie:

1. Chris-tus in het graf ge-bor-gen
is ver-re-zen in de mor-gen.
Hij pas-seert de do-den-wacht,
breekt het ze-gel van de nacht,
breekt de re-gel van de dood.
Loof nu God want Hij is groot.

2. Christus aan het licht gekomen
heeft de zijnen meegenomen.
Hij verschijnt met groot gezag,
draagt de doden naar de dag,
draagt ons Gode tegemoet.
Loof nu God want Hij is goed.

Toelichting

Voor paaszon-dag staat het lied 'Christus in het graf geborgen' van Ria Borkent en Dirk Zwart op het rooster. Mijns inziens hoort het lied naar tekst maar vooral naar melodie tot de sterkste liederen van het duo Borkent/Zwart. De tekst van het lied werd voor het eerst gepubliceerd in deel 5 van de liedbundelserie *Zingend geloven* (Zoetermeer 1995). De liedtekst hoeft inhoudelijk geen toelichting. Wie de tekst zingt of leest, zal bij eerste lezing al opvallen dat in de eerste strofe het paasfeit bezongen wordt, terwijl in het tweede couplet de betekenis van Pasen voor 'de zijnen' onder woorden wordt gebracht.

Aardig is de tegenstelling die in regel 4 van de twee coupletten naar voren treedt: wordt in strofe 1 gezongen over de nacht, in strofe 2 gaat het in dezelfde regel over de dag. Mooi vind ik ook de wijze waarop de regels 4 en 5 op elkaar rijmen in meerdere opzichten: zowel inhoudelijk als wat woordklanken betreft (breekt het zegel - breekt de regel; draagt de dode - draagt ons Gode).

In *Zingend Geloven* ging de liedtekst vergezeld van een melodie van Feike van Tuinen. Dirk Zwart heeft de tekst echter voorzien van een andere, nieuwe melodie. En met deze melodie is het lied opgenomen in Borkents bundel *Zingend met de hemelboden*, 117 kerkliederen voor gemeente en cantorij (Zoetermeer 2003).

Op een paar plaatsen doet de melodie denken aan de beroemde melodie 'Alles wat over ons geschreven staat' van Frits Mehrstens (Liedboek gez. 173). Een aardige overeenkomst is vooral de stuwung van de regels 4 en 5 naar de hoge es2 aan het begin van regel 6. Daarmee wordt ook de tekst mooi voortgestuwd naar het tekstuele hoogtepunt: de slotregel 'Loof nu God, want Hij is groot'. De regels 4 en 5 die - zoals ik net schreef - op elkaar rijmen, horen ook melodisch duidelijk bij elkaar vanwege de terts-verwantschap, een techniek waar Zwart vaker gebruik van maakt in zijn melodieën: regel 4 herhaalt zich min of meer in regel 5, zij het een (kleine) terts hoger.

De modus waarin de melodie staat, is Bes-hypomixolydisch. Deze toonaard wordt doorgaans gebruikt om uiting te geven aan extatische en plechtige vreugde. Zo is ook de melodie van Zwart te karakteriseren; ze heeft een feestelijke grandeur die naadloos aansluit bij de plechtige, majestueuze en vreugdevolle inhoud van de tekst.

Melodisch gezien is vooral de des2 in de regels 2 en 6 markant. Binnen de solmisatie-methode noemen we deze noot de 'fa-super-la'. De eerste drie regels bewegen zich namelijk in de zogeheten hexachordum naturale (getransponeerd: es-f-g-as-bes-c2). De des2 komt net even boven de omvang van dit hexachord uit. Zing je de tweede regel op de Guidonische nootnamen dan krijg je: sol-la-fa(-fa)-la-sol-fa-mi-mi. In regel 4 transposeert de melodie naar het hexachordum durum (getransponeerd: bes-c2-d2-es2-f2-g2) waarbinnen regel 5 zich beweegt. Ritmisch gezien zijn de regels 2, 4 en 6 aan elkaar verwant, met name door het gebruik van de syncope bij de 3de-4de noot. Regel 5 is ritmisch gezien een herhaling van regel 3. Het lied kan gezongen worden in het tempo waarin we de psalmmelodieën zingen.

Dr. J. Smelik is musicoloog-hymnoloog en woont te Zuidhorn

Het dikke boek en het dunne schijfje

Op bewonderenswaardig korte termijn zijn de handelingen van de generale synode, gehouden te Amersfoort in 2005, verschenen. De redactie kreeg het dunne schijfje toegestuurd. Ook in boekvorm zijn de Acta inmiddels verschenen. De oude zwarte banden worden in bibliotheek of archief nu aangevuld met rode - in iets kleiner formaat, maar niet minder lijvig.

E.A. de Boer ■

Boekenwurm

Ik ben een boekenmens, een bibliofiel. In het begin stond ik gereserveerd tegen het beleid van deputaten voor G.S.-publicaties: voor de synode te Zuidhorn gingen zij ertoe over rapporten niet meer gedrukt aan de kerken toe te zenden, maar op CD-rom. De digitalisering deed zijn intrede in het ambtelijk kerkelijk leven. Ik sputterde. De synode keurde het beleid echter goed. Ook de handelingen van Zuidhorn 2002 verschenen op een schijfje. Jawel, de synode bedong dat ook de uitgave in boekvorm gecontinueerd zou worden. Maar ik kreeg geen exemplaar thuis bezorgd, zoals vroeger gebruikelijk was. Die goeie ouwe tijd! Ik drong aan op een exemplaar - ik was tenslotte even preses geweest - om op mijn gemak met boek en pijp na te genieten van de mooiste synode aller tijden. Helaas, het boek bleek uitverkocht.

Ik was dus gedwongen mij aan het regiem van digitale informatie te onderwerpen. Elke keer als ik een onderwerp nazoek, start ik het schijfje op. Al doende leert men. Nu opnieuw, Acta in zakformaat. Wie die van Amersfoort 2006 koopt, krijgt de handelingen van 1993, 1996, 1999 en 2002 er gratis bij. Vijf vuistdikke boeken voor de prijs van één. Tip voor de doorgedraaide predikant: u kunt die zelfs op vakantie meenemen. U kunt op Corsica, als het regent, trouwens ook een internetcafé opzoeken en inloggen op www.kerkrecht.nl of op www.gkv.nl.

Boekrol

Wie gewend is te werken met internet, zal met de Acta uit de voeten kunnen. Wie dat niet is, kan misschien van mijn methode leren. Ik stel mij de cd-rom voor als een stel boekrollen, een kast vol. Aan elke rol een label met opschrift. Met Adobe opent de kast - het schijfje - zich en kan ik kiezen welke rol ik vandaag lezen wilt. Ik klik op 'Leer', want dat is de mooiste rol, en de pagina's onttollen zich voor mijn ogen.

Alles wat er over het vierde gebod en de zondag besloten is en wat ik altijd al had willen weten! Ook de *Handreiking Zondag - HEERlijke dag*, het kroonjuweel van Amersfoort 2006. En het mooie is: als je klaar bent, hoeft ik de boekrol niet weer op te rollen. Dat doet mijn laptop zelf - en bergt het ordelijk in de juiste kast, zodat ik het altijd weer kan vinden.

De synode was zo vriendelijk een briefje bij het schijfje te doen: welke besluiten vragen om effectuering in de plaatselijke kerken? Ik noem er een paar: over de twee doopsformulieren (art. 79) en die voor openbare geloofsbelijdenis (80), over plaatselijke samenspreking (132) en avondmaalsviering aan huis (51). Waarom vierde gebod en zondag (art. 22) niet genoemd wordt moet een omissie zijn. Maar dat is nu rechtgezet. Genoeg om te zien: er is werk aan de winkel voor de kerkenraden. Voordeel van het schijfje: informatie kan makkelijk uitgewisseld worden, zodat thuis een rapportje voor de raad geschreven kan worden.

Boekenkast

Mocht iemand een exemplaar van de Acta van Zuidhorn 2002-03 in de kast hebben staan, dan raad ik u aan: schaf een schijfje aan. Ruim uw boekenkast op. Uw vrouw zal u dankbaar zijn. Ik zal graag uw exemplaar van Zuidhorn overnemen. Als aandenken aan die synode. Ik zal u dankbaar zijn. Omdat ik toch een boekenwurm blijf.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

n.a.v. *Acta Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Met bijbehorende rapporten* (uitgave van Deputaten Generaal-Synodale Publicaties).

www.kerkrecht.nl
www.gkv.nl

Temidden van zoveel beroering en beleving...

Waarom heeft de kerk, de christen, vandaag grote behoefte? Aan vastheid? Aan een helder omschreven overtuiging? Och, zeggen velen, is dat nu het ware?

Veel christenen zijn zó geboeid door de hedendaagse cultuur dat ze 'het oude gebouw' van de gereformeerde kerkleer vervangen hebben door de relaxte sfeer van de belevingscultuur. Een cultuur die men graag als kenmerkend ziet voor gezond christen-zijn.

Immers, we zijn van de leer een beetje moe, we storten ons nu graag in de beleving. Het schijnt zo te zijn dat je daar niet moe van wordt... Dat blijft enerverend. Daar verlang je steeds weer naar!

H. Veldman ■

Uit het hoofd leren?

De tijd ligt achter ons dat gereformeerde christenen de Heidelbergse Catechismus uit het hoofd kenden. Wie doet dat nou: 52 zondagen memoriseren? Die tijd ligt dus achter ons.... Of toch niet?

Welke tijd ligt vóór ons? Beseffen we in welke tijd we leven? Hoe er vandaag op postmoderne wijze met Gods waarheid wordt omgegaan? Hoe betrekkelijk is niet al ons denken en geloven? Hoe gauw raken we niet van de wijs door een religieuze cultuur die in de liturgie weinig plaats meer heeft voor de preek, laat staan voor de catechismus.

Wie heeft nog de moed te praten over één van 'de drie formulieren van eenheid'?

Als we ons vandaag zorgen maken over het oprukkende subjectivisme in de kerk, weten we dan ook maar al te goed hoe dat subjectivisme zich hult in zowel de religieuze sferen van het *beleven* als van het *leren*. In de kern zijn die twee identiek: de gelovende mens bepaalt zelf wat hij beleeft en evenzo wat hij wil geloven. En zo zoekt hij zijn weg in een uitgestrekt oerwoud aan meningen en stromingen. En dan ligt de gedachte voor de hand: wat heb ik nou aan een catechismus van zo'n 450 jaar geleden? Dat is toch 'gestolde godsdienstigheid'? Daar is de beleving ver te zoeken...

Beleving en houdbaarheid

Maar juist daar hebben we een groot misverstand te pakken. Want, de Heidelbergse Catechismus is een belevingsboekje van het zuiverste soort! Daar wordt de beleving echter *niet* gezocht in de (gelovige) mens, maar buiten hem zelf, in Christus! Dat is onze enige troost! Maar er is nog veel meer te zeggen. De Heidelbergse Catechismus heeft zijn waarde getoond in zijn eigen historische context. De jaren '60 van de 16de eeuw telde heel veel geestelijke stromingen die allen concurrerend stonden tegenover de kerken van de Reformatie. Stromingen die niet alleen andere 'accenten' legden, maar vooral een verkeerde leer voorstonden. We denken naast 'Rome' en de moeilijkheden met de Lutheranen met name aan de diverse doperse richtingen, de geestdrijvers, de mensen van 'het inwendig woord', de vrijdenkers in al hun sektarische eigenaardigheden. Temidden van zoveel beroering en beleving kwam een gereformeerde (!) catechismus tot stand in Heidelberg. Niks geen 'gestolde religiositeit' van oude of zelfs verouderde datum. De boodschap van Zacharias Ursinus (en Caspar Olevianus en andere medewerkers aan de catechismus) bevatte heldere antwoorden op de geestelijke crises van die tijd. Ze boden houvast, troost, overtuiging! Ook voor onze tijd. En vooral omdat deze catechismus zo helder de Schrift nasprekt is de actualiteit - ook voor ons - groot! En over de houdbaarheidsdatum hoeven we ons helemaal geen zorgen te maken.

De beste catechismus?

Over 'deze beste catechismus ooit' verscheen onlangs een goed gecomponeerd boek, waarin zes kerkhistorici hun licht laten schijnen over de volgende onderwerpen: de reformatie in Duitsland, de totstandkoming van de catechismus; de mensen die daarin een bijdrage hebben geleverd. Maar ook wordt de theologie van de catechismus besproken en gaat men de invoering ervan na in Nederland. Tevens wordt de prediking en het onderwijs uit dit troostboek historisch belicht, waarbij de actualiteit van de HC in een laatste hoofdstuk wordt aangegeven.

De auteurs komen uit de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Hervormde Kerk (al of niet PKN) en de Gereformeerde Gemeenten.

We bevelen dit waardevolle boek van harte aan, met name voor allen die de hier beschreven catechismus willen leren kennen in de actuele discussies over dit formulier van kerkelijke eenheid.

H. Veldman is kerkhistoricus en woont te Zuidhorn

N.a.v.: W. van 't Spijker, C.Th. Boerke, M. Golverdingen, T.M. Hofman, W.J. op 't Hof, W. Verboom, *Het troostboek van de kerk. Over de Heidelbergse Catechismus*. Uitgeverij Den Hertog, Houten, 2005.

ISBN: 90 331 1935 8.

Omvang 309 pp.; rijk geïllustreerd.

Prijs € 28,90.

Verschenen:

Het Handboek van de Gereformeerde Kerken in Nederland, editie 2006

Onlangs is de nieuwste uitgave van het Handboek van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in Nederland, editie 2006 verschenen. Het boek is - als altijd - een nuttig en uitgebreid naslagwerk, een bron van informatie over en voor het kerkelijk leven. Het statistische overzicht is bijgewerkt tot 1 oktober 2005.

Jaaroverzicht en enquête onder de kerken

Het jaaroverzicht over het kerkelijk leven in de vrijgemaakte kerken is verzorgd door eindredacteur ds. J.H. Kuiper te Assen. Ds. Kuiper heeft in 2004 het initiatief genomen om tot afstemming te komen van in de kerken gehouden en/of nog te houden onderzoeken en via een enquête een onderzoek uitgevoerd naar de plaatselijke praktijk in de kerken. De uitkomsten zijn gepubliceerd in de editie 2005. Voor het nu verschenen Handboek, editie 2006 heeft hij opnieuw de plaatselijke kerken geëncquêteerd. Dit jaar over het onderwerp 'geestesgaven'; hoe en in welke mate worden deze gaven ervaren en hoe is het gesteld met het verlangen naar meer van de Geest? Kerkenraden en gemeenteleden kunnen hiermee hun winst doen.

Voor meer informatie, zie ook www.gkvhandboek.nl.

Boek en website, een twee-eenheid

Het Handboek in boekvorm blijft een handzaam naslagwerk om steeds bij de hand te hebben, klein, compact en volledig.

Daarnaast is de informatie uit het Handboek ook op het web beschikbaar, via www.handboekgkv.nl en www.gkvhandboek.nl. Het grote voordeel hiervan is dat de gegevens voortdurend geactualiseerd worden.

Extra mogelijkheden website

Naast de 'zakelijke gegevens' zoals deze in het Handboek zijn vermeld biedt de website veel extra's. Kerken, verenigingen e.d. kunnen de eigen gegevens **actualiseren** en het eigen **(kerk)nieuws** onder de aandacht brengen. De scriba's hebben een inlogcode ontvangen om wijzigingen te kunnen doorvoeren.

Er is een **activiteitenagenda**; hierin kunnen bijeenkomsten, vergaderingen, concerten, uitvoeringen, congressen e.d. worden aangekondigd. Ook kunnen b.v. posters en foto's worden toegevoegd.

Ook **preekroosters** kunnen ingevoerd worden. Dit landelijk rooster kan van groot nut zijn voor preekvoorzieners en predikanten om de preekvoorziening te organiseren. Voor meer informatie kunt u terecht op de website.

Verder vindt u op de website **actueel nieuws** uit landelijke en regionale kerkelijke bladen; relevante links; informatie over kerkaccommodaties; de mogelijkheid tot het bestellen van publicaties. De website zal voortdurend in ontwikkeling blijven.

Het Handboek is een uitgave van Print Media te Bedum en verkrijgbaar bij de boekhandel of via internet:

www.gkvhandboek.nl

Prijs: € 10,95

ISBN: 90 5294 370 2

978 90 5294 370 1

**bijbel
studie
bond**
lezenlerenleven

Een nieuw gezicht!
www.bijbelstudiebond.nl

Gods weg is volmaakt
het woord van de HEER is zuiver
een schild is hij voor allen die bij hem schuilen
Psalm 18:31

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ Toegang.

**OPVOEDEN
is mensenwerk**

SGJ
Christelijke Jeugdzorg
Professionele hulp voor christenen

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

Verschenen:

HANDBOEK GKV 2006

Met jaaroverzicht van
2005 door ds J.H. Kuiper

€ 10,⁹⁵

Verkrijgbaar bij de boekhandel
of bestel via internet: www.gkvhandboek.nl

KOSTBAARHEDEN
vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

Weet u wat een
avondmaalstel waard is?
Donatus wel.

 donatus
verzekert vertrouwd sinds 1852

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

